

Termes efímers i argot: a propòsit del lèxic del surf de neu

Per què cada cop més sovint termes aparentment molt fixats desapareixen sense deixar rastre? Com cal tractar aquesta terminologia efímera? L'autor d'aquest article analitza aquest fenomen amb exemples del lèxic del surf de neu, observa el procés d'incorporació al lèxic tècnic de paraules d'origen col·loquial d'aquest esport i explica les línies que s'han seguit per adaptar aquesta terminologia a la llengua catalana. L'estudi d'aquests termes s'ha fet amb motiu de l'edició del 'Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern', el qual Conrad Blanch comenta a continuació d'aquest mateix article.

Amb motiu de l'elaboració del *Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern*,¹ vam tenir ocasió de tractar el lèxic d'una disciplina esportiva relativament nova, el surf de neu (*snowboard* en anglès), que té, tant en català com en les llengües romàniques més properes, un conjunt de característiques singulars: es nodreix gairebé exclusivament de l'anglès; bona part de les seves denominacions tenen un estatus (almenys aparentment) argòtic; i, finalment, lluny de tenir darrere un significat prim i vague, aquests termes tenen en gran mesura una desenvolupada complexitat de concepte, tant els que cal considerar plenament consolidats com els de natura més fugaç.

Aquesta personalitat tan marcada del vocabulari del surf de neu, i la voluntat —la necessitat— de tractar-lo sense oblidar el seu context és el que ens va portar a considerar fins a quin punt teníem entre mans terminologia o simplement paraules de moda; si era convenient o no incloure en un recull terminològic formes de caràcter efímer; i, finalment, fins a quin punt era viable i necessari normalitzar exhaustivament aquest lèxic.

Termes efímers i lèxic col·loquial

Del lèxic d'aquest esport destacaven, d'entrada, dos tipus de termes d'aparença col·loquial, potser argòtica, i que responien a conceptes molt específics, sovint altament tècnics: uns que tenien un cicle de vida molt curt i que podríem denominar *termes efímers*; i uns altres que havien estat consolidats pel temps i per l'ús.

Pel que fa als termes efímers, vam veure de seguida que no s'havien de confondre amb simples paraules de moda circumstancial i capriciosa sotmeses als gustos o les rauxes d'una situació o d'un moment determinat. Ben al contrari: i és que el surf de neu té una vitalitat i una capacitat d'innovació i evolució tan grans, que molts conceptes propis (relatius a tècniques, materials, modalitats, etc.) que estan clarament establerts i que són perfectament delimitables, en molt poc temps queden desfasats per d'altres nous conceptes. Des del punt de vista terminològic aquest fenomen té més transcendència del que sembla: perquè, si és evident que no es tracta de termes innecessaris i gratuïts, sinó de formes pertinents i amb un paper important dins del llenguatge especialitzat propi d'aquest esport (quan són vigents, aquests conceptes han d'estar estrictament definits), no és tan clar

que tingui sentit normalitzar-los si ja estan en desús, o ho estaran amb probabilitat en un marge petit de temps (que pot ser d'una temporada a una altra). Són termes efímers, per exemple, formes com *roast beef air*, *rocket air* o *stale egg*, que denominaven, només fa dues temporades, uns tipus de salts aleshores meritosos i complexos i que ja han estat superats per d'altres de més difícils i espectaculars.

Quant als termes d'aparença col·loquial més estables, en són dos paradigmàtics dues de les paraules bàsiques que qualsevol debutant ha d'aprendre el primer dia que practica aquest esport: *goofy* i *regular*. *Goofy* (literalment, 'ximple', 'beneit'), contràriament al que pot semblar, no fa referència a les habilitats esportives que pugui demostrar el principiant sinó que es limita a expressar la manera com se situen els peus damunt de la planxa de neu. Aquest terme, sembla que heretat del surf que es practica al mar, va començar a fer-se servir per denominar la minoria de surfistes que posaven el peu dret per davant de l'esquerre, en comptes de posar l'esquerre davant del dret, com feia la majoria (la qual va començar a autodenominar-se *regular*). Avui dia no hi ha cap manual de surf de neu ni cap diccionari terminològic d'aquesta àrea que no doni entrada a aquesta parella de termes, *goofy*² i *regular*, d'altra banda ben vius i imprescindibles per a tota descripció tècnica d'un salt o simplement per explicar la manera de mantenir l'equilibri a la neu amb una planxa liscadissa als peus.

En general, el llenguatge dels surfistes, pintoresc, exclusiu³ i manllevat massivament a l'anglès, no només és absolutament opac per als no practicants de l'esport, sinó que la seva singularitat pot esdevenir el primer escull a superar pels principiants.⁴

Aquesta afirmació és vàlida no sols per a llengües d'abast limitat com el català, sinó també per a llengües de molts parlants i molt més poder, com el castellà⁵ i el francès.⁶ Podríem pensar, per aquest motiu, que hi ha un cert ànim d'utilitzar un llenguatge difícil de desxifrar, de grup, una mena d'argot per a escollits. Amb tot, en l'estadi actual de consolidació i popularització de l'esport i de fixació del seu lèxic, no és gens clar que aquest tingui els trets que defineixen els argots, malgrat tenir un nombre molt important de mots ben poc tècnics des del punt de vista formal, tal com hem vist amb el mot *goofy* i com veuríem en molts altres casos —com en l'expressiu *alley-oop* (una tipus de rotació de 180° en sentit contrari al de l'impuls inicial), en la molt productiva forma adjectiva *boned* (literalment, 'desossat', 'desespinat', i en surf de neu '[moviment efectuat] amb una cama estirada').

En efecte, perquè poguéssim considerar-lo argot caldria que els usuaris tinguessin la voluntat de fer servir un lèxic críptic inassequible per als no iniciats, i que aquest lèxic no satisfés unes necessitats comunicatives reals d'un àmbit d'especialitat.⁷ I aquests condicionants, avui per avui, no es donen. Ni tampoc es dona que els practicants de l'esport siguin precisament grups de persones socialment marginades, com passa sovint en l'origen d'aquestes varietats lingüístiques, ni que la temàtica de les formes més col·loquials del surf de neu s'inspiri, com també és corrent en els llenguatges argòtics, en el sexe, la delinqüència, el joc o la droga. Ben al contrari: aquell lèxic que als no practicants podia semblar extravagant i superflu respon a unes necessitats denominatives noves —de materials, de tècniques, de tipus de modalitats i de practicants— i funciona com a vehicle comunicatiu amb eficàcia: sense ambigüitats i amb precisió.

Es tracta, en definitiva, d'un cas de tecnificació —de terminologització—⁸ de paraules d'origen col·loquial, potenciada pel fet que, en ser adoptades massivament i sense traduir, l'usuari no percep necessàriament que siguin argot o col·loquia-

Formes d'argot, lèxic col·loquial... o terminologia?

lismes, sinó que les considera senzillament lèxic tècnic manllevat de l'anglès. I de la mateixa manera que fa uns segles usar mots en llatí (bé o malament, amb necessitat o sense) donava (o pretenia donar) una pàtina de prestigi, en el cas del surf de neu aquest ús de l'anglès, que preocupa ben poc els usuaris, segueix el mateix camí. Amb l'afegitó —important— que si es prova de fer la versió catalana partint de l'anglesa —és a dir: si aquesta mena de termes es tradueix literalment, que és el primer recurs d'adaptació que provaria l'especialista, encara que no sigui sempre el millor—, aleshores l'argot (o la percepció que allò és argot) reapareix, es fa sorollosament evident. Així, ningú no es posarà nerviós pel fet d'haver de realitzar un *stale fish* (una figura aèria que consisteix a agafar el cantell de la planxa de neu amb la mà de darrere entre els peus mantenint la cama de darrere estirada), però si en canvi es demana al surfista que faci un peix podrit (o un peix passat), arrufarà el nas. O bé, en el mateix sentit, queda clar que si és possible (i freqüent) una oració com «per fer aquesta figura hauràs d'agafar fort el *nose* (=la part de davant de la planxa de neu) amb la mà esquerra», no ho és gens una altra com «per fer la figura hauràs d'agafar el nas (de qui?) amb la mà esquerra».

D'altra banda, els reglaments, que són l'expressió oficial de l'esport, i els manuals tècnics, que en serien l'expressió més professional, fan servir sense complexos aquestes formes donant-los d'aquesta manera (en assignar-los un significat específic i un reconeixement oficial i internacional) el rang de nomenclatura tècnica. Per reblar el clau, el lèxic s'acaba d'ennobrir quan és recollit i sistematitzat pels nombrosos vocabularis especialitzats existents actualment sobre surf de neu, la majoria d'ells a la xarxa Internet.

Contextualitzar la terminologia

Si per als diccionaris especialitzats, com per als generals, cal fer necessàriament una tria de la terminologia que contindran, el *Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern* no podia ser una excepció. Més que més pel fet d'abastar des d'àmbits tan científics com la nivologia o la meteorologia a àmbits de gran difusió com l'esquí alpí. Cada camp d'activitat demanava, a més, un tractament coherent amb el tipus de lèxic especialitzat que contenia.

En el cas del surf de neu es va optar per recollir la terminologia més important de l'esport (des del punt de vista qualitatiu i quantitatiu) i, una per una, es va consensuar, amb la col·laboració d'un grup d'especialistes, la forma que podia ser més viable. Per poder tractar aquesta terminologia amb coneixement de causa i també amb unes certes garanties, el TERMCAT va organitzar una sessió de normalització en què van ser convidats representants de la Federació Catalana d'Esports d'Hivern, surfistes d'alta competició, empresaris del sector i monitors esportius especialitzats en surf de neu. En aquesta sessió van ser estudiats gairebé una cinquantena de casos, els que es van considerar més consolidats i d'interès general, que després van passar a ser sancionats pel Consell Supervisor i que avui són consultables en el mateix *Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern*, en el web del Centre⁹ i en el *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*.¹⁰ Van ser deixats de banda, doncs, els termes de caràcter més efímer, per tal com no es pretenia fer un recull històric de la terminologia del surf de neu sinó una primera sistematització i regularització de la terminologia estructural més clau i perdurable.

Per acabar

Evidentment, i més enllà dels tòpics, una obra com la del *Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern* no pot tenir la pretensió de ser una obra acabada. En el cas de la terminologia del surf de neu, amb totes les singularitats que hem anat desgra-

nant (una de les quals, no ho oblidem, és precisament la capacitat d'evolució tècnica que té, que afecta directament la creació de nous conceptes i, doncs, de noves denominacions), encara resulta més temerari pensar que està tot fet. Cal esperar, de totes maneres, que el fet d'haver vetllat per la contextualització de la terminologia en els circuits reals en què es desenvolupava i que s'hagin tingut presents les necessitats comunicatives dels seus usuaris ¹¹ (com ho demostra que s'hi hagi implicat una representació àmplia d'experts, i també, per què no, que no s'hagi menystingut cap possibilitat d'intervenció, entre les quals l'adopció de manlleus quan s'ha considerat necessari), contribueixi a facilitar la divulgació del conjunt de propostes del vocabulari.

CABRÉ M.T. (1997) «La terminologia catalana. Correcció i adequació». A: *Estudis de llengua i literatura en honor de Joan Veny*. Volum 1. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Biblioteca Abat Oliba; 187) p. 291-309.

CANOE *Snowboard Glossary* [En línia].

<http://canoe3.canoe.ca/SlamNaganoSnowboardingArchive/feb11_snow2.html>
[Consulta: 01/06/98]

CONSEIL SUPÉRIEUR DES SPORTS DE MONTAGNE. COMMISSION FORMATION-EMPLOI (1994). *Mémento de l'enseignement du ski français*. [Grenoble]: École du Ski Français: Fédération Française de Ski: École Nationale de Ski et d'alpinisme, DL.

DEPECKER, L. (1994) «Pour les jargons». *Meta*, Vol. 39, núm. 4, p. 736-740.

Diccionario del Snowboarder [En línia].

<<http://www.geocities.com/Yosemite/Trails/9599/dicciona.html>>
[Consulta: 06/07/99]

DOW, J. *The SOL Lexicon: A Dictionary of Snowboard terms* [En línia].

<<http://www.solsnowboarding.com/school/lexicon.html>>
[Consulta: 14/06/99]

FÉDÉRATION [DE] SURF DES NEIGES [DU] QUÉBEC. *Lexique élémentaire du surf des neiges* [En línia]. [Québec]: 1997.

<<http://www.quebectel.com/fqsa/surfdic.htm>>
[Consulta: 20/07/98]

FEDERACIÓN INTERNACIONAL DE ESQUÍ (1996). *Reglas y regulaciones generales del snow board según la F.I.S. Libro VI. Normas internacionales para el esquí de competición*.

PAYRATÓ, L. (1990) *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València: Universitat de València.

QUÉBEC. GOUVERNEMENT. OFFICE DE LA LANGUE FRANÇAISE (1998). *Le Grand dictionnaire terminologique: 1998*. [Fitxer informàtic]. Outremont, Québec: Cedrom-Sin: Office de la langue française. 1 CD-ROM

Referències bibliogràfiques

1. ANDORRA. GOVERN. SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999. (Diccionaris de l'Enciclopèdia. Diccionaris Terminològics)
2. Adaptat gràficament en català: *gufi*.
3. O gairebé: de fet el surf de neu comparteix termes amb el monopati i amb el surf que es practica sobre la cresta de grans onades, esports que cal considerar com els seus avantpassats directes.
4. Resulten ben il·lustratius comentaris com aquest: «La gran dificultat del snow no es aprendre a surfear,

Notes

sino aprender los términos en inglés con los que se nombra cada maniobra y cada elemento de este deporte.» (*Diccionario del Snowboarder*, 1998); o com aquest altre, extret d'un dels millors manuals sobre esports d'hivern en francès: «Dans le "free style" ou "figures libres", les systemes d'équilibre est encore différent et impose de nouvelles actions. Un nouveau problème se pose à cette population par l'utilisation d'une terminologie bien spécifique qui s'exprime généralement en anglais. Nous établirons donc un lexique en fin d'exposé» (*Mémento de l'enseignement du ski français*, 1994: 146).

5. Vegeu només aquesta mostra, entre moltes de possibles, extreta d'una revista especialitzada: «Si te gusta el freeriding, necesitarás una tabla larga y con mayor rocker (nose más elevado), además de un shape adecuado al tipo de terreno que frecuentes: una línea de cotas marcada que te permita hacer curvas a gusto, o más recta para volar en el pipe; tablas rígidas en el tail para snowboarders de montaña agresivos o más flexibles para nieves compactas o pipes helados.» (*Sólo snowboard*, núm. 1, desembre 98).
6. «Eh bien, il y va du snowboard comme de la mécanique des fluides, les non-initiés n'y comprennent rien. Sans tomber dans le cliché "sitcom" du genre "Ouah trop cool le ride avec ma board, t'as vu mon cab 720, le switch c'est pire cool", les snowboarders font usage de mots spécifiques, adaptés à la pratique du surf des neiges.» (*Mondial du snowboard*. <http://mondialdusnowboard.com/jargon.html>).
7. Segons PAYRATÓ (1990:170), el que diferencia un argot d'un tecnoclecte seria, a) el caràcter socialment marginal dels usuaris; b) la finalitat volgudament críptica o secreta de l'ús lingüístic; c) la voluntat expressiva i estilística, i d) la vinculació amb lligams més forts que els tecnoclectes als grups de parlants que l'utilitzen.
8. Vegeu CABRÉ (1998:296).
9. <http://www.termcat.es/neoloteca>
10. Amb un conjunt de termes d'esports aprovats pel Consell Supervisor (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 2912, de 17 de juny).
11. Adoptant, doncs, una política d'intervenció supeditada a la situació que presentava la llengua catalana dins d'aquest àmbit. En el cas del francès, el lèxic ha estat profusament treballat per l'Office de la Langue Française, que ha optat per fer una proposta per a cadascun dels anglicismes. Amb algun cas gairebé radical, com el de proposar per al manlleu *goofy* que hem comentat el sintagma descriptiu *surfiste pied droit avant*, i per a *regular*, *surfiste pied gauche devant* (vegeu el *Lexique élémentaire du surf des neiges* (1997) o bé *Le Grand dictionnaire terminologique*: 1998). En castellà, en canvi, de moment no s'hi ha intervingut i el nom de l'esport no apareix encara al diccionari vigent de la Real Academia Española. Sí que es documenta *snowboard*, sense proposta ni adaptació de cap mena, a *Clave: diccionario de uso del español actual*, 1997.

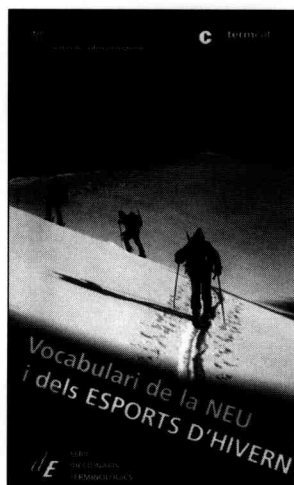
Assessorament i Terminologia

Govern d'Andorra. Servei de Política Lingüística; TERMCAT, Centre de Terminologia. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999. (Diccionaris de l'Enciclopèdia. Sèrie Diccionaris Terminològics)

Autor

Conrad Blanch
Estació d'esquí Soldeu-El Tarter

'Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern'

El projecte d'elaborar un vocabulari de la neu va sorgir originàriament de l'interès del Govern

d'Andorra de disposar d'una eina de treball multilingüe que, d'una banda, sistematitzés la terminologia catalana de la neu i els esports d'hivern i, de l'altra, inclogués els equivalents corresponents en tres llengües: castellà, francès i anglès.

En el context del marc de col·laboració cultural entre el Govern d'Andorra i la Generalitat de Catalunya, la responsabilitat d'elaboració d'aquesta obra va ser encomanada al TERMCAT, amb la col·laboració del Servei de Política Lingüística d'Andorra.

Tenint en compte la llarga tradició dels esports practicats a la neu a un costat i a l'altre del Piri-

neu, i el notable pes específic actual del sector de la neu en el desenvolupament de l'economia de les zones de muntanya, aquesta iniciativa de recollir i sistematitzar en llengua catalana la terminologia de la neu omple un buit que era necessari cobrir tant des del punt de vista dels practicants com dels àmbits professionals afectats. És, per tant, un pas important en el camí de normalització i actualització d'una llengua; camí difícil avui dia per la rapidesa amb què neixen nous conceptes i noves situacions que, òbviament, exigeixen nous termes i noves maneres de dir.